

Egész kivételesen, az sem lett volna baj, ha a megnyitóra nem jön el senki. Sőt, igazán stílusos az lenne, ha nem is a Fuga falain, hanem egy üres házhely határoló tűzfalain lennének a képek elhelyezve, és oda nem jönne el senki. A megnyitandó kiállításnak ugyanis az a címe, hogy 'Régen itt emberek éltek'

MEGNYITÓBESZÉD A FUGÁBAN, CSANÁDI GÁBOR 'RÉGEN ITT EMBEREK ÉLTEK' CÍMŰ FOTÓKIÁLLÍTÁSÁN

Fleischer Tamás¹

TISZTELT HALLGATÓSÉG, TISZTELT NÉZŐKÖZÖNSÉG!

Majdnem pontosan 10 éve annak, hogy 2011. december közepén ugyanígy álltunk egymás mellett Csanádi Gáborral, csak akkor az ELTE egyik folyosóján. Akkor is kiállításnyitóra gyűltünk össze. Gábor képsorozatának akkor az volt a címe, hogy 'Meddig marad itt?' (https://socio.hu/uploads/files/2012_1/11fleischer.pdf)

Azt a címet is az egyik kép-téma ihlette: egy nyilván régóta a lépcsőházban álló kredencre írta fel a türelmetlen szomszéd nagybetűkkel a finom számonkérést. Az akkori képek Pest belső kerületeinek a belső udvaraiban, folyosóin és átjáróiban készültek. Bár a képeken akkor sem nyüzsögtek az emberek, azért a tárlatcím szimbolikus jelentése mindenképpen rájuk, az ő életviszonyaikra és körülményeikre vonatkozott. Meddig maradnak itt ők, a lakók, és meddig maradnak itt az őket körülvevő viszonyok?

¹ kutató, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

TÍZ ÉV MÚLVA (...NE EZ A DAL LEGYEN...)

A mostani kiállításon két kép fogad bennünket a főfalán, az ablakkal szemben. Az egyikben a tárlat címét kölcsönző felirat látható egy romkocsmából – 'Régen itt emberek éltek' – a másikon az egyetlen ember, aki élőben szerepel a képeken (úgy értem nem plakát, vagy rajz már a felvétel témája is). Ha nem ő készítette volna a képet, ez a ember maga Csanádi Gábor is lehetne, amint kilép, vagy belép, vélhetnénk, egy belső udvarra. Csak éppen, ahova lép, az már nem udvar többé, hanem telek, házhely, foghíj, üresség.

A többi képet képeskönyvszerűen, tematikailag rendezett négyes tagolásban láthatjuk.

Kapuzatot, utca és udvar közötti átjárót ábrázol az első képsor két képe. De mind a négyre érvényes, hogy e képeknek mélységük van, három dimenziós képek, azaz amit ábrázolnak, azok három dimenziós építmények, vagy legalább is azok részei. Azért hangsúlyozom a három dimenziót, mert innentől fogyni kezd a tér, amíg el nem jutunk a két dimenzióig, ahol már csak egy koordináta-rendszer oldallapjain látjuk a valaha volt építmények lenyomatát. Gábor matematikát is tanult, – közgazdaságtan és szociológia mellett –, így talán nem idegen tőle, ha így interpretálom a folyamatot, amit mostani képsorával bemutat. És ha van itt olyan látogató, aki nem ismerné Csanádi Gábort, akkor hozzáteszem, hogy 1978 óta, bő négy évtizeden keresztül ötvennél több szakcikket, könyvrészletet, könyvet tart róla nyilván a Magyar Tudományos Művek Tára, és mintegy négyszer ennyi szakirodalmi hivatkozást oktatás- majd városszociológiai munkáira.

Visszatérve a fotókhoz, a következő blokk a kapuzatoknak a belső falfelületeit mutatja: betört üvegű lakónévtábla, kibelezett kapcsolótábla biztosítékokkal, felfeszegetett postaládák. Utóbbi láthatóan olyanok nyitogatták, akiknek nem volt kulcsuk a külvilág üzeneteihez. A kulcs szerepe (kulcsszerepe) felbukkan a pincelejáróra írt felszólításban is: 'CSUGD BE KULCSAL!'

VAKABLAJ, VAKAJTÓ

A következő három blokk legtöbb képén az épület falai még állnak, de a lakások többsége már üres. (Néhány cirillbetűs falfirka mutatja, hogy e képek egy része nem itthon készült, de mindenképpen valahol Kelet-Közép-Európában vagy Kelet-Európában.)²

Az ablak-ajtó befalazásának két üzenete is van. Egyrészt jelzi, hogy védeni kell a kiürült lakást behatolóktól – nem csak a postaládákat, de a szobákat is szívesen megnyitnák olyanok, akiknek nincs kulcsuk hozzá. Másrészt mutatja, hogy nem ideiglenesen ürült ki a lakás, hanem véglegesen, csak még nem sikerült a ház minden lakójától megszabadulni. Ez a tény megelőlegezi Csanádi Gábor válaszát a 'meddig marad itt' kérdésre: minden bizonnyal már nem sokáig.

TŰZFALAK, TŰZFALAK

Az utolsó két blokk témája a foghíj, a lebontott házak helye, pontosabban a ház-helyek határoló elemei, a tűzfalak. Tűzfalak, amelyeken megjelenik néhány motívum a korábban ott álló épület falából: csempe vagy falfestés, a korábbi tető vonala, esetleg a lebontott épület teljes kontúrja.

A kontúrok mindig egy kisebb lebontott házat mutatnak a nagyobb ház falán. Hajlamosak vagyunk egész fejlődéstörténetet alapozni erre a tényre: a házak melletti üres helyekre mindig nagyobb házak épülnek, felértékelődik a helyszín és előbb-utóbb a kis szomszédot bontásra fogják ítélni. Mivel Csanádi Gábor a Szociológia Módszertan tanszék vezetője is volt, nem tudom megállni, hogy egy bonyolult megjegyzést fűzzek e következtetéshez. A képek által inspirált leírás akár igaz is lehet, de a fotó-statisztika semmit nem bizonyít: ha ugyanis valahol egy kisebb ház mellől bontanak le egy nagyobb házat, az utóbbinak nem marad kontúrja a tűzfalon.

² Csanádi Gábor utólag jelezte, hogy a cirill betűs feliratot is Budapesten a VIII. kerületben, a Dugonics u. 16-ban fotózta.

Csanádi Gábor fotósorozatának a tűzfalak a záróképei. Válasza a tíz éve saját maga által feltett kérdésre ('Meddig marad itt?') egyértelmű: 'már nincs itt'. Nem véletlen, hogy fekete-fehér képeket készített a folyamatról, és a szürke szomorú árnyalataival festette elénk a történéseket.

Nekem megnyitni kell ezt a kiállítást, és nem rendezni: – mégis, ide idéznék két képet a vakablakok mellől, amelyeken szándékosan átsiklottam, mert azokat mostanra tartogattam. E képek is üres házhelyet, tűzfalakat mutatnak, de a harmadik dimenzió mégis fontossá válik rajtuk. Az egyik kép alján betonvasak merednek az égre, láthatóan valami épül. A másikon egy daru árnyéka és géme jelzi, hogy a tűzfal már nem sokáig lesz nézegethető, beépül az üres telek. Azt is sejthetjük, hogy nem csak a lebontott régi épületnél, de a nagy szomszédnál is magasabb ház fog oda épülni, azaz a folyamat nem ér véget, hanem folytatódik. Természetesen értékítéletünk sokféle lehet az eredményről: optimista vagy pesszimista várakozásunk szerint világosodik, vagy éppen tovább sötétül a kép. Mindenesetre a régi házaknak még a tűzfalon megmaradt lenyomatai is el fognak tűnni szem elől.

Számunkra azonban nem tűnnek el: Csanádi Gábor remek fotói megőrzik őket, hiszen éles szemmel időben észrevette és megörökítette azokat.

Tisztelt Hallgatóság, tisztelt Nézőközönség, kedves Barátaim! Ezennel megnyitom a kiállítást.

Jó szórakozást kívánok!

Budapest, 2021. november 25.